

سخن نخست

در طول دو دهه ۸۰ و ۹۰ خورشیدی، با وجود مشکلات امنیتی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی فراوان که رویاروی مردم و حکومت افغانستان قرار داشت، ثبات نیم‌بند در کشور، نویدبخش آینده‌ای روشن‌تر از اکنون بود. ارتقای جایگاه افغانستان در آمارهای جهانی مانند کاهش مرگ و میر مادران و نوزادان، افزایش دسترسی به غذا و دارو، خدمات درمانی و بهداشتی، ارتباطات، آزادی بیان، آزادی مذهبی، آزادی رسانه‌های همگانی، آموزش همگانی، آموزش عالی و کار و کاهش فقر عمومی و مهاجرت از جمله موردهایی بود که جمعیت بزرگی را در داخل و خارج از کشور به بهبود وضعیت، امیدوار نگاه داشته بود. در کنار آن، نابسامانی‌هایی مانند تروریسم، کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر، فساد اداری، حیف و میل شدن کمک‌های توسعه‌ای بین‌المللی، خیالی از آب درآمدن آمار مکتب‌های معارف یا سربازان ارتش و پلیس، دست‌برد زدن به آرای مردم در دو انتخابات آخر ریاست جمهوری و انحصارطلبی زمامداران هم جان بسیاری از جوانان رشید وطن را در راه دفاع از آزادی و استقلال کشور ستانده و شماری را نیز ناامید از آینده، راهی مهاجرت قاچاقی به غرب کرده بود.

در این میان، حضور کامیابانه نخبگان علمی و فرهنگی افغانستان در روند بازسازی کشور، یکی از نقطه‌های عطف این دوره به شمار می‌آید. بازگشت اکثریت دانش‌آموختگان افغانستانی در مراکز آموزشی و دانشگاه‌های ایران به کشور و حضور پررنگ آنان در راه‌اندازی و مدیریت نهادهای آموزشی ابتدایی، متوسطه و عالی، اداره‌های دولتی اجرایی و سیاست‌ساز و رسیدن به برخی مقام‌های عالی حکومتی و پایه‌ریزی جنبش علمی، آموزشی و فرهنگی در آن دیار بیانگر آن بود که نسل دوم مهاجران افغانستانی که در ایران رشد کرده و بالیده بودند، توانستند همان گونه که با کد یمین و عرق جبین پدران و مادران و خانواده خود به مدارج عالی آموزشی رسیدند، در ادامه مسیر هم موفق ظاهر شوند.

سوگمندانه، دوره‌ای دوباره تلخ و سیاه را از سر می‌گذرانیم که در آن، همه ارزش‌های انسانی و جهان‌شمول در حال نهادینه شدن در جامعه، زیر نقابی از وحشت و بی‌قانونی دفن شده است. انسان افغانستانی در کل و زنان، پیروان مذهب شیعه و اقوام هزاره و تاجیک به صورت خاص، آماج انواع نقض حق‌های بشری قرار دارند. در دانشگاه و مکتب بسته شده و دانش‌های معاصر و جهانی و علوم انسانی، خفیف و خوار گشته است. نخبگان علمی، آواره صدها کشور گیتی شده‌اند. فرمان‌های فردی، رفتارهای خودسرانه و ایلغار به جای «قانون» نشسته و «حقوق»، معنای خود را از دست داده است. از «مدیریت»، تنها نامی باقی مانده و «جامعه‌شناسی»، «روان‌شناسی»، «اقتصاد»، «تاریخ» و «ادبیات» بی‌روح گشته و «هنر» از صحنه حذف شده است. به این ترتیب، افغانستان به غمگین‌ترین و نومیدترین کشور جهان بدل گردیده است. سیل مهاجران نیز به گوشه و کنار جهان گسیل گشته است. در این میان، چاره چیست؟

تحول و رونقی که پس از دو و نیم دهه اشغال‌گری اتحاد جماهیر شوروی، جنگ‌های

داخلی و حکومت اول طالبان در کشور به وجود آمد، الگویی است از این که هم‌چنان باید به این قول متین باور داشت که «پایان شب سیه، سپید است». از این رو، همان گونه که گفته‌اند: «کوشش بیهوده، به از خفتگی»، باید دوباره آستین همت بر زد و از هیچ گونه امیدآفرینی، تلاش و پویندگی در راه رسیدن به اهداف فردی و جمعی باز نایستاد. در این بین، مهم‌ترین عرصه‌ای که هرگز افغانستان از آن بی‌نیاز نبوده و نخواهد بود، «پژوهش» در همه بخش‌هاست. در دوره تازه از فعالیت مجله «پژوهان» که با فراغت از تحصیل شماری از اعضای مدیریتی و اجرایی آن و تغییر مسئولان مجله همراه شده، هم‌چنان پژوهش در ساحت علوم انسانی، وجهه همت «پژوهان» است. بنا بر این، بر همان عهدیم که بودیم.

ضرورت پژوهش‌های کاربردی و بنیادین برای نظریه‌پردازی درباره مسائل کشور و راهکارسنجی در مورد مشکلات با بهره‌گیری از تجربه‌های عملی در ساختار حقوقی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی کشورهای جهان بر کسی پوشیده نیست. پراکندگی اهل دانش و پژوهش کشور در گوشه و کنار جهان پس از فروپاشی حکومت در سال ۱۴۰۰، هر چند در نگاه نخست، آسیب پنداشته می‌شود، اگر به دیده خردبین و آینده‌محور نگریسته شود، زمینه‌ساز بهره‌گیری بی‌واسطه این گروه از تجربه‌های کشورهای میزبان خود است. از این رو، دست همه دانشگاهیان اهل قلم و تحقیق را برای همکاری با مجله «پژوهان» به گرمی می‌فشاریم. امید داریم با یاری و مشورت‌دهی دانشگاهیان نظریه‌پرداز و صاحب‌تجربه بتوانیم صفحه‌ای تازه از فعالیت «پژوهان» را در سطح مجلات دانشگاهی ایران و افغانستان بگشاییم. پیشاپیش چشم به راه هر گونه پیشنهاد، نظر و انتقاد احتمالی همه خوانندگان آگاه و کوشای مجله هستیم.

در پایان، شایسته است از تلاش‌های بی‌پایان دکتر محمدحسن محقق، مدیر مسئول و جواد رضایی، سردبیر مجله سپاس‌گزاری کنیم که در طول دوره فعالیت خود توانستند جایگاهی در خور برای «پژوهان» رقم بزنند. حضور درخشان مجله در بیش از ده نمایشگاه و جشنواره و به دست آوردن مقام‌های مختلف علمی، ره‌آورد کوشش این عزیزان به همراه گروه شورای نویسندگان بود که قدردان همه آنان هستیم. از این پس نیز مجله با حضور همه این عزیزان و پیوستن تنی چند به جمع شورای نویسندگان و بخش اجرایی به کار خود ادامه خواهد داد.